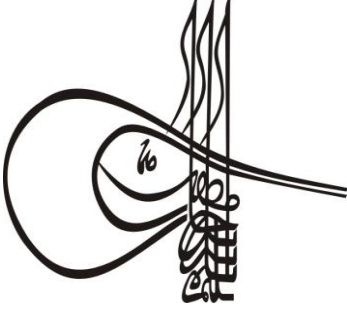

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/16, p. 493-510

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11743>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

ÖNGÖRÜDEN GERÇEĞE: 15 TEMMUZ ASKERİ DARBE GİRİŞİMİNDE GENÇLİK

Sevda Gülşah YILDIRIM - Eren YÜRÜDÜR***

ÖZET

Türkiye, çoğulcu demokrasiye geçişle birlikte neredeyse her on senede bir darbe veya darbe girişimine maruz kalmış bir siyasi yapıya sahip ülkedir. Sivil iradenin kararını hiçe sayan, küçümseyen veya benimsemeyen bir zihniyet demokrasiyi yeniden inşa etme mazeretine dayanarak askeri darbe yapmaya çabalamıştır. Bu çabalar bazen doğrudan el koyma, bazen hükümetin değişmesine mecbur bırakma bazen de teknolojik yollarla sivil yönetime “ikazlar” şeklinde kendini göstermiştir. Günümüze kadar yaşanan darbelere karşı halk ise ya destekleyici olmuş ya suskun kalmıştır. Ancak 15 Temmuz 2016 darbe girişimi halktan ne destek bulmuştur ne de halk bu girişim karşısında suskun kalmıştır. Bu sebeple 15 Temmuz darbe girişimi, diğerlerinden farklılaşmaktadır. Genci yaşlısı, solcusu sağcısı hemen herkes birlik olmuş, sokaklara çıkmış ve demokrasiye sahip çıktığını göstermiştir. Demokrasiye sahip çıkma hareketi, askeri darbelere karşı oluşan olumsuz tutumun bir sonucudur. Bu durum, insanların bir olguya, olaya veya kişiye karşı tutumunun önemini de göstermektedir. Buradan hareketle, araştırma üniversite gençliğinin askeri darbelere yönelik genel tutumlarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek, 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde, farklı bölümlerde öğrenim gören toplam 197 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, üniversite öğrencilerinin askeri darbelere karşı olumsuz tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca değişkenler açısından, erkeklerin kadınlara göre; Kamu Yönetimi Bölümü öğrencilerinin Türk Dili ve Edebiyatı ile Tarih Bölümü öğrencilerine göre daha yüksek oranda askeri darbelere karşı olumsuz tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, yapıldığı yıl itibarıyla yordayıcı bir niteliğe sahip olduğunu göstermiştir. Bir başka ifadeyle, 15 Temmuz 2016 gecesi gençliğin darbe karşısındaki tutumu araştırma sonuçlarını doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Askeri darbe, demokrasi, üniversite gençliği

* Arş. Gör. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: sevdagulsah@gmail.com

** Prof. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: eyurudur@gmail.com

FROM THE FORECAST TO THE REALITY: THE YOUTH IN 15 JULY MILITARY COUP ATTEMPT

ABSTRACT

Turkey is a country with a political structure that has been subjected to a coup or coup attempt in almost every decade, with multiple democracy transitions. A mentalist who disdains, disregards or disapprobation the decision of civilian will, has struggled to make a military coup based on the excuse of rebuilding democracy. These efforts have sometimes manifested themselves in the form of direct takeover, sometimes forced the government to change, and sometimes technological means of civil administration "warnings". Until today, the people were either supportive or silent towards military coup happened. However, the July 15, 2016 coup attempt did not find any support from the people, nor was the public silent in the face of this attempt. For this reason, the July 15 coup attempt is different from the others. The elderly, the youth, the leftist, the right-wing, almost everyone has been united, out on the streets and showing democracy. The action that is conservation to democracy is the result of the negative attitude towards military coups. This situation also shows the importance of the attitude of people towards a fact, an event or a person. From this point of view, the research aims to reveal the general attitudes of university youth towards the military coup. The scale, developed by the researchers, was applied to a total of 197 students in different departments during 2011-2012 academic year. As a result of the study, university students were found to have negative attitude against the military strike. In terms of variables, it has been revealed that men have a negative attitude towards military coups at a higher level than women and the students of the Public Administration Department have a negative attitude towards the military coups at a higher level than the Turkish Language and Literature and History Department students. This study has shown that it is predictor because of the year it was made. In other words, the attitude of youth against the coup of July 15, 2016 confirms the results of the research.

STRUCTURED ABSTRACT

Purpose and Significance:

Turkey is a country with a political structure that has been subjected to a coup or coup attempt in almost every decade after its transitions to the pluralist democracy. A mentality who disdains or disregards the decision of civilian will, has attempted to make a military coup based on the disguise of rebuilding democracy. These efforts have sometimes manifested themselves in the form of direct confiscation, sometimes forcing the government to change, and sometimes via "warnings" to the civil administration through technological means. The people have been either supportive or silent to the coups that have occurred so far. However, the July 15, 2016 coup attempt did not find any support from the people, nor was the public silent in the face of this

Turkish Studies

attempt. For this very reason, the July 15 coup attempt is different from the others. People from all ages, the leftist, and the right-wing, almost everyone got united, went out on the streets and showed themselves as the protector of the democracy. The movement of protecting the democracy is the result of the negative attitude towards military coups. This situation also shows the importance of the attitude of people towards a fact, an event or a person.

Every coup that occurred has had political consequences and effects depending on the military junta that made the coup and the period during which it occurred. However, the common outcome of the all the coups is that it has delayed the development of democracy. Given the fear of constant coups in the environments in which command democracy was created, governments could neither make changes on the constitution freely nor make free decisions. The fact that 1961 and 1982 Constitutions were designed by the military junta had a big effect on this. Constitutional amendments made at the beginning of 1970s could also be carried out by the military command. The greatest impact of military coups has been on politics, and for this reason many of the work on the subject has been made on the political influence of the military coups. According to Sözer (2010), who examined the social impact of military coups, the new constitution created after the 1960 coup brought a lot of freedoms. The right to labour union and the autonomy granted to state institutions was positively reflected in the society. At the same time, however, university students and teachers who played a part in overthrowing Menderes have begun to see themselves as the driving forces of society. The 1971 memorandum restricted the rights and freedoms recognized by the 1961 Constitution, and the 1980 coup completely abolished these rights and freedoms. In conclusion, the junta, who made the military coup, enacted his own wishes. Kirkpınar (2009) made a research about the impact of the September 12 coup on youth. According to the findings of the study, the 1980 coup was an intervention that led to the disappearance of thought. The youth who was raised by the impact of 1980 is an apolitical youth who is not interested in politics. It has been seen that studies on what impacts of military coups are on youth or society in general are not enough. However, as the results of the studies show, it is well known fact that the members of a society that are politically, economically or socially affected by military coups have a positive or negative attitude towards the military coups. Such attitudes can be determinant factors in matters such as where the soldier should be and what their boundaries should be.

In the latest coup attempt, the fact that young people, who probably have never experienced an actual military coup d'état, went out on the street to join the "democracy watch" for days to protect the democracy and showed a strong stance against the military coup on the social media made this research more important because of its time of practice. Because, before the military coup, the results of the general attitudes of young people towards the military coup showed themselves in the behavioural dimension on the evening of July 15, 2016.

Starting from this point of view, the main purpose of this study is to reveal the general attitudes of young people towards the military coup. The other aim of the study is to determine whether there is a significant

Turkish Studies

relation between the general attitudes of the young people and the factors such as department they study in, gender, political definition and the coup information.

Methods:

The research was designed according to the general survey model from quantitative research methods. The population of this work comprised of students from the Departments of Public Administration, History and Turkish Language Literature who were studying at two different state universities during 2011-2012 academic year. The samples were determined by means of deliberate sampling methods through the population and it comprised of a total of 197 students 127 of whom were female (64,5%) and 70 of whom were male (35,5%) who were enrolled in the 3rd and 4th grade of the Departments of Public Administration (60), History (66) and Turkish Language and Literature (71). In this study, Perception, Knowledge and Attitude Scale for Military Doubt developed by researchers was used as data collection tool. There are 23 questions in the 'general attitudes towards the military coup' part.

Results:

Students agree with the statements that *"The defects in political power must be resolved by democratic means"*, *"Military coups create pressure on the executive power"*, *"Military coups are more common in countries where democracy is not fully established"*, *"The probability of military coups decreases when the general socio-cultural level of society increases"*. On the other hand, they do not clearly agree with the statement that the *"political intervention of the military does not interest me"*. Looking at these items, it is seen that young people believe in democracy, but they do not think that the culture of democracy in Turkey have not been fully settled.

As a result of the analysis, in terms of the gender of university students, in the items of *'The military should intervene the political power when needed'*, *'I prefer military administration to the dictatorial practices of civilian administrations'*, *'I prefer to live with authoritarianism rather than the regime to be in danger'*, *'The military should have the constitutional right to intervene'* a meaningful difference was found in favour of female gender. In terms of the same variable, in the items of *'Military coups are more common in countries where democracy is not fully established'*, *'Military coups involve principles that advocate that the nation exists for the state'*, *'I prefer military administration to the dictatorial practices of civilian administrations'*, *'Military coups are the problem of the underdeveloped countries'*, *'The probability of military coups decreases when the general socio-cultural level of society increases'*, a meaningful difference was found in favour of male gender. When looked in the items generally, male students have more negative attitude towards the military coups than the female students.

Among the departments where the students study, a meaningful difference was found in favour of those who study Public Administration in the items of *'rather than the military coup, I prefer the worst civil government'*, *'rather than the military coup, I prefer the religious intervention into the politic'*, *'when a military coup occurs in my country, I*

Turkish Studies

would like to leave my country. In favour of the students who study Turkish Language and Literature, a significant difference was found in the items of 'the military should intervene the political power when needed', 'I am not interested in political subject like coup', 'The military should have the constitutional right to intervene', 'if the political parties disregard the opinions of public, it is the duty of the military to protect the public'. In favour of the students who study History, a significant difference was found in the items of 'Military coups are the problems of the underdeveloped countries', 'I prefer to live with authoritarianism rather than the regime to be in danger'.

A meaningful difference was found between the political definition that they adopt for themselves and the items of 'The military should intervene in the political power when needed', 'The defects in political power must be resolved by democratic means', 'If excessive authorisation is granted to the political power, the dictatorship is inevitable', 'If the political parties disregard the opinions of public, it is the duty of the military to protect the public. In the other items a significant difference was not found'.

As a result of the analysis, a meaningful difference was found in the information of students about military coup a lot of items.

Discussion and Conclusion:

The results of this work, aimed at revealing the general attitudes of young people towards the military coup, reveal why everyone from all ages did not support the military coup attempt in the near past, they did not stay silent in the face of the event, and even that they stood up against it on the streets. The study data were collected four years before the coup attempt and the results have scientifically proved that the university youth have a negative attitude towards the military coup. The point of view of university youth is very important. Because the university youth was an inviting position in the military intervention that occurred in previous years (1960, 1971, 1980). The occupation of university buildings by the university youth, the manifestation on the streets or raiding the student dormitories laid the groundwork for those who were planning to make a coup (Sözer, 2010). However, as this study shows, university youth now prefer civilian government, which is elected democratically, not military coups.

Young people generally agree with the items that "rather than the military coup, I prefer the worst civil government" ($\bar{X}=3.21$), "the problems in political power should be resolved by democratic means" ($\bar{X}=4.26$). The content of the items show that young people believe in democracy and will always prefer democracy whatever happens. The issue of how young people perceive the politics and the political developments that Narter especially emphasizes finds its answer in this work. The items of "the military intervention in politics does not interest me" ($\bar{X}=1.79$) and "I am not interested in politics like coup" ($\bar{X}=2.15$) are the ones that the young people do not generally agree with. In other words, a great majority of the young people indicated that they are concerned with the political developments. This result contradicts the research (Kırkpınar, 2009) that put forward the idea that young people

have become apolitical after the 1980 military coup. Even though they think that some political issues like coup are not debated freely ($\bar{X}=3.70$), they show that they are closely concerned with politics.

The other statements that the young people do not agree with are the ones that "The military should have the constitutional right to intervene ($\bar{X}=2.19$)" and "The military should intervene the political power when needed" ($\bar{X}=2.33$). With these items, it is obvious that young people prefer the frame that Huntington (2006) defined regarding the duty of the military. The university youth do not agree with the military intervention in the political power. This opinion proved itself in the evening of July the 15th 2016. The most important result at this point is that, as stated in the work of Cizre (2004), the ability of the military to intervene in power could not be eliminated by any political group until now, was disproved by the fact that the last coup attempt was eliminated.

When we look at the trends of the military coup's relation with democracy, the university youth think that "military coups creates pressure on the executive power ($\bar{X}=4.09$), military coups are more common in countries where democracy has not been fully established ($\bar{X}=4.19$), the probability of coups is decreasing as the general socio-cultural level of the society increases ($\bar{X}=4.05$). Failure of the last coup attempt in our country is an indication of the internalization of democracy by the society and the increase of the socio-cultural level of the society.

It can be argued that male students have more negative attitudes towards the military coups compared to the female students. It can be said that the fact that negative impacts after the military coups are more effective on male students cause this situation. In other words, it is men who spend more time outdoors due to the structure of the society. It may be that men are more likely to be exposed to incidents such as street fights and armed conflicts and men are more susceptible to interventions that shake society deeply, such as military coups. In other words, men are more probable to face the severity of the military. Another point that should be taken into consideration is that men have compulsory military service in our country. It is an undeniable fact that those, who have witnessed the military hierarchy in person or heard it from those who experienced it, prefer the equality that democracy brings. Compared to female students, male students see their knowledge about military coup enough, which may explain this disparity.

When looked into the departments where they receive education, it can be said that the students of the Public Administration Department have more negative attitude towards the military coup than the students of the Turkish Language and Literature Department and History Department. The Department of Public Administration is a department where political developments are closely followed compared to the other departments. It is expected and desired that the people who will be working in the public sector will have a negative attitude towards the military coup in terms of the man power they have brought up.

According to students' political definitions, it was seen that there was no significant difference in their attitudes toward the military coup

Turkish Studies

except for four items. At the same time, this also shows when the general attitude is taken into consideration, whichever political view they have, the university youth's negative attitude towards the military coup does not differ. Significant difference was seen in many items in the level of knowledge about military coups.

This difference in 17 items points to another issue that needs to be clarified. The vast majority of young people in the university think they have moderate knowledge with regard to military coups. A considerable number of them (n=39) think that their knowledge of military coup is insufficient. Especially with the recent military coup attempt, this point also reveals that the reasons and the outcomes of the military coups have not been taught efficiently to the young people and they should be clearly explained to them. However, even if they do not have sufficient knowledge, it is pleasing to see young people protecting the democracy on July 15th and onwards.

The data of this work aimed at revealing general attitudes towards the military coup were collected in 2011-2012. Even if one may think that the attitudes of the past years have been revealed as of the year of the findings, this research is scientific evidence that today we are a society that protects the democracy. The events that occurred in the evening of July 15th 2016 are a reflection of a youth who believes in democracy to our day. It is important that the military exists as a defence force in the direction of the decisions of the political authority in our country. But politics must be dominated by civilian will.

This research, in which the attitudes of university youth are revealed quantitatively, can be reapplied to wider masses. Contrary to our sample, it is worth investigating the perceptions and attitudes of children and young people which were shaped by watching people via TVs and social media that experienced coup attempts, standing against the bullet with their bodies in the side of democracy. It is believed that this work will contribute to other researchers working on military coups.

Keywords: Military coup, democracy, university youth

Giriş

Eski çağlardan bu yana tarihin her döneminde, toplumların temel kaygılarından biri; ülkelerini dış tehlike, tehdit ve saldırılara karşı korumak olmuştur. Ülkenin bağımsızlığının korunması, kısaca “Milli Savunma” olarak adlandırabileceğimiz devlet fonksiyonu ve bu fonksiyonun örgütlendirildiği kurum olan ve konuşma dilinde “Ordu” olarak adlandırılan “Silahlı Kuvvetler” aracılığıyla yerine getirilmektedir (Erdoğan, 1990, s. 309). Ordunun, dış tehlikelere karşı koruma fonksiyonu yanında, elinde bulundurduğu silahlı güç sayesinde, siyasi hayata etki eden bir fonksiyon olarak kullanıldığı da tarihi olaylarda görülmektedir. Tarih biliminin gösterdiği gibi, hiçbir sınıf, silahlı kuvvetleri yanına almadan harekete geçememiştir (Alkan, 2001).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında da ordu, yapılacak ıslahatların güvencesi olmuştur. Ordunun kabul etmediği bir ıslahat ise uzun ömürlü olamamıştır. Bu durum, ordunun siyasi hayattaki etkisini birebir göstermektedir. Ancak bu durumun demokratik devletlerde geçerli olmadığını ve silahlı kuvvetlerin görevinin genellikle dış güvenlikle ilgili olduğunu ifade eden görüşler de mevcuttur. Bu görüşleri savunanlara göre, silahlı kuvvetler siyasi otoritenin öngördüğü politika

dâhilinde aldığı emirleri yerine getirir. Huntington (2006, s. 77–78), askerin devlete karşı üç görevinin olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birincisi; temsili işlevdir. Askeri güvenliğe ilişkin taleplerin devlet mekanizmasında temsilini ifade eder. Bu işlev, daha öncede belirtilen dış ve iç tehditlere karşı caydırıcı fonksiyonuna benzerlik gösterir. İkincisi; danışmanlık işlevidir ve devletin alternatif hareket tarzlarının sonuçlarının askeri açıdan incelenip, bu konuda devlet yetkililerine rapor sunulmasını ifade eder. Üçüncü ve son sorumluluğu ise; yürütme işlevidir ve kendi askeri kanaatinin tam aksi yönünde olsa dahi, devletin askeri güvenliğini ilgilendiren kararlarının uygulanmasını ifade eder. Diğer bir ifadeyle, ordu, siyasi otoritenin politikasına göre verilen emirleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bu görüşe göre, demokratik olmayan ülkelerde ordu kendine yüklenen misyonun dışına çıkabildiği söylenebilir. Ancak tarih sayfalarında yer alan örnekler, bu görüşün aksini yansıtmaktadır.

Demokratik olsun veya olmasın, ülkeler, askerin, siyasi iradeye bir şekilde müdahil olduğuna tanıklık etmiştir. Bu müdahalelerin en baskın şekilde görüldüğü eylem, askeri darbelerdir. Aydemir (1993, s.108), darbeyi “bir rejimin sosyal yapısında derin, devamlı ve uzun süreler içinde gerçekleşebilecek değişiklikleri hedef almayan, sadece mevcut iktidarın tasfiyesiyle, anayasa ve belli temel kanunların değiştirilmesi ile yetinen hareketin adı” diye tanımlamıştır. Bu değişikliklerin gerçekleşmesinden sonra rejim, kendi içerisinde devam eder. Anayasa ve Parlamento’nun yer aldığı çok partili düzenlerde ise seçime gidilir. Bu tanım, her ne kadar ülkemizde yaşanan darbelerin yazılı karşılığı olsa da, gerçekte yaşanan baskı ortamı, apolitikleşme ve darbenin insanlar üzerinde yarattığı derin olumsuz etkiden ötürü sınırlı ve yetersiz bir ifade olarak durmaktadır. Bir başka tanıma göre ise darbe, bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükümeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], t.y.). Böyle bir tanım içerisinde demokratik yollardan yararlanmanın girmesi, aslında darbelerin demokratik ülkelerde de yaşanabileceğini göstermektedir. Bu durum, askeri darbe yaşayan ülkelerin her ne kadar demokratik rejimle yönetiliyor olsa da, demokrasiyi içselleştiremediği anlamına da gelebilir. Bu yönden bakıldığında, askeri darbelerin gerisinde yatan sorun, bir demokrasi sorunudur, denebilir. İç siyasette demokrasinin tam olarak yerleşmediği için darbelerin yaşandığı varsayımı doğru olsa bile, darbelerin bir dünya siyaseti hareketi olduğunu savunan görüşlerde mevcuttur. Özellikle gücü elinde bulunduran ve bu gücü kaybetmek istemeyen ülkelerin, müdahale alanında olan ülkelerde kendi tarafında olan bir hükümetin mevcudiyetini arzulamasından kaynaklı askeri darbelerin yaşandığı iddiaları da mevcuttur. 1953 yılında İran’da, 1973 yılında Şili’de ve 2013’te Mısır’da yaşanan askeri darbeler bu anlamda dikkat çekicidir. Özellikle İran’da halkoylamasıyla seçilmiş Musaddık’a yönelik yapılan askeri darbede, etkisi olduğunu açıkça dile getiren Amerika, bu iddiaların doğruluk payını da arttırmıştır (Ataman ve Shkurtı, 2016).

Türk tarihi açısından bakıldığında ise, tarihimiz, ordunun siyasete müdahale ettiği birçok vaka ile doludur. Ordu-millet kavramının gelenekleşmesi ve muhafaza edilmesi, belli kesimlerin, uygulamalarını benimsemediği sivil idarenin üzerinde, orduyu bir koz olarak öne sürmesine sebep olmuştur. Hatta 15 Temmuz 2016 darbe girişimine kadar, genel kabul gören görüş, “...hiçbir siyasal grup, TSK’nın devlet bekasını koruma gerekçesiyle hâkim ideolojiyi yeniden tanımlayarak iktidara müdahale yeteneğini bertaraf edebilmiş değildir” görüşü olmuştur (Cizre, 2004, s. 145). Ancak 15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan olaylar, artık ülkemizde demokrasinin ön planda olduğunu ve ordunun siyasi fonksiyonunun bertaraf edildiğinin kanıtı olmuştur. Bununla birlikte günümüze kadar, hem ülke idaresi hem de siyasi istikrar birçok kez kesintiye uğratılmış ve ülkemiz ekonomik, sosyal ve siyasi anlamda büyük kayıplar yaşamıştır. Bir başka ifadeyle, Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren, sonradan kazandığı demokrasiyi tam olarak içselleştirmeden askeri darbelerle karşılaşmış ve demokratik rejim pek çok kez sekteye uğratılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında demokratik rejimin gerekliliği olan çok partili hayat geçme denemeleri yaşanmış ancak uzun süreli olmamıştır. Önce Milli Kalkınma Partisi (1945), sonra Demokrat Parti'nin (1946) kurulması ile toplumun büyük bir kesimi demokrasiyi çok partili hayata geçiş ile eş değer tutmuş ancak ortak bir tanımda buluşamamıştır. Bu durum, toplumda demokrasi kavramının anlam karmaşasını gözler önüne sermektedir. Çünkü halk arasında demokrasi, bir yaşam biçiminden ziyade, halkın beklentilerini karşılayacak bir sistem olarak düşünülmüştür (Çelebi, 2015, s. 253).

Demokratik hayata ilk müdahale olan 1960 darbesi, Demokrat Parti (DP) Hükümetini devirmekle kalmamış, dönemin Cumhurbaşkanı ve Demokrat Parti üyelerinin idam cezasıyla yargılanmalarına, dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun idamına yol açmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ise yaş haddinden dolayı cezası müebbet hapse çevrilmiştir (Önal, 2015, s.528). Parti ve meclis feshedilmiş, demokratik sivil hayata ancak 1961 seçimlerinden sonra geçilmiştir. Cumhurbaşkanı, aynı zamanda darbeyi gerçekleştiren askeri cuntaya (Milli Birlik Komitesi) başkanlık eden Cemal Gürsel olmuştur. Ayrıca bu dönemde 1924 Anayasası yerine 1961 Anayasası kabul edilmiştir. Tarihimiz, yaşanan bu darbenin ardından, başarısız sonuçlanan iki darbe girişimine (1962–1963) daha şahit olmuştur. İlk girişimde başarısız olan Talat Aydemir, 1963 darbe girişimini hayatıyla ödemiştir (Aköz, 2010; Yılmaz, 2006).

12 Mart müdahalesi ise muhtıra niteliğindedir. Aslında 12 Mart müdahalesi, ordu içinde darbe hazırlığında olan subay grubunun eylemini engellemek amacıyla yapılmıştır. 10–11 Mart günü "Genişletilmiş Komuta Konseyi" düzenlenmiş ve bütün Orgeneraller ve Korgeneraller toplanmıştır. Konsey sonucunda, başka bir müdahaleye yer vermeden muhtıra kararı verilmiştir. Muhtıra sonrası, parlamento kapatılmamış, siyasal partilerin çalışması engellenmemiş, hiçbir yönetici tutuklanmamış ve hükümet iradesine fiilen el konulmamıştır, Meclis feshedilmemiş ancak, bizzat Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, dönemin başbakanı Süleyman Demirel'den istifasını istemiştir ve sonrasında hükümetin başına partiler üstü bir başbakan getirtilmiştir. Bu dönemde yeni bir anayasa oluşturulmamış, mevcut anayasa üzerinde değişiklikler yapılmıştır (Arcayürek, 1985; Tıgılı, 2005).

12 Eylül 1980 darbesi, Türkiye demokrasi sürecini yarıda kesen bir başka darbedir. Ordunun bu müdahalesi de yeni bir anayasanın kabulü (1982 Anayasası) ve yeni bir meclisle sonuçlanmıştır. 1960'a nazaran 1980 darbesinde bütün siyasi partiler feshedilmiş ve partilerin taşınır taşınmaz malları ise hazineye devredilmiştir. 1983 seçimine kadar asker, devleti yönetme görevini üstlenmiştir. Milli Güvenlik Konseyi, 12 Eylül darbesine karşı olmayan partilerin seçime girmesine fırsat vermiş, böylece darbecilere tavrı alacak bir hükümetin kurulmasını engellemiştir. Türkiye, böylece 1983 yılında yapılan seçimle yeniden demokrasi sürecine girmiştir. Seçim sonunda başbakan Turgut Özal, Cumhurbaşkanı ise askeri cuntanın başında bulunan Kenan Evren olmuştur. 1980 darbesi, Türkiye Cumhuriyeti'nde hükümet değişikliği yaratan son darbe olarak tarihteki yerini almıştır (Sakallı, 2010).

Günümüze kadar olan süreçte 1997 yılında Milli Güvenlik Kurulu'nda (MGK) dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan'a dayatılan 18 maddelik karar listesi, sivil hükümete müdahale olarak düşünülmüş ve post-modern darbe niteliği kazanmıştır (Polat, 2009). Bunun yanında 2007 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak, sivil idarenin kendi iradesiyle seçeceği kişiye Genelkurmay Başkanlığı'nın yazılı bir bildiri ile müdahil olması, tarihe e-muhtıra olarak geçmiştir. Ancak bu e-muhtıraya karşılık, dönemin hükümeti karşı bir bildiri yayınlamıştır ve askerin tutumu birçok çevre tarafından eleştirilmiştir (Salkın, 2010). Bu durum göstermiştir ki, askerin artık sivil iradeye müdahale etmesi toplum tarafından destek görmemektedir. Bununla birlikte, toplumda bu bildiriye karşı sözlü tepkiler olmasına rağmen, fiili tepkiler yoktur.

Cumhuriyet tarihimizin sivil iradeye yönelik en son karşılaştığı müdahale, 15 Temmuz 2016 darbe girişimidir. Başarısız darbe girişimini, diğer darbelerden ayıran en büyük özellik, muhakkak ki toplum tarafından fiili olarak karşı durulmasıdır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısı ile sokaklara dökülen halk, askerin karşısında durmuş ve demokrasiyi korumak amacıyla sıcak çatışma ortamlarına girmiştir. 179'u sivil, 62'si polis ve 5'i asker olmak üzere 247 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi yaralanmıştır (Koçak, 2016, s. 58). 15 Temmuz darbe girişimi, ülkenin kendi içinde barınan düşmanlarını gün yüzüne çıkardığı söylenebilir. Çünkü bu darbenin ana dinamiğini, ordu hiyerarşisinin dışından, kendi hiyerarşisini oluşturmuş bir terör örgütünün çıkarları oluşturmuştur (Alkan, 2016, s. 257). Bununla birlikte, farklı siyasi görüşlere sahip insanların askeri darbeye karşı olduğunu bildirmesi ile ülkede toplumsal dayanışma ve birlik ortamının oluşmasını da sağlamıştır.

Yaşanan her darbenin, yapıldığı döneme ve darbeyi yapan askeri cuntaya bağlı olarak değişen siyasi sonuçları ve etkileri olmuştur. Ancak genelinin ortak sonucu, demokrasi gelişimini geciktirmesidir. Gündümlü demokrasi yaratılan ortamlarda sürekli darbe korkusunu hisseden hükümetler, ne anayasada rahatça değişiklik yapabilmişlerdir ne de özgür karar verebilmişlerdir. 1961 ve 1982 Anayasalarının askeri cunta tarafından hazırlanmasının bunda payı büyüktür. 1970'li yılların başlarında yapılan anayasa değişiklikleri ise yine askeriye'nin güdümünde yapılabilmektedir. Askeri darbelerin en büyük etkisi politikaya olmuştur ve bu sebeple konu üzerinde yapılan çalışmaların birçoğu da darbelerin siyasal etkisi üzerine yapılmıştır. Darbelerin toplumsal etkisi üzerine inceleme yapan Sözer'e (2010) göre, 1960 darbesinden sonra oluşturulan yeni anayasa, birçok özgürlük getirmiştir. Sendika hakkı, devlet kurumlarına tanınan özerklikler topluma olumlu olarak yansımıştır. Ancak aynı zamanda, Menderes'in devrilmesinde kısmen rol oynayan üniversite öğrencileri ve öğretmenler, kendilerini toplumun itici gücü görmeye başlamışlardır. 1971 muhtırası, 1961 Anayasası ile tanınan haklara ve özgürlüklere kısıtlama getirmiş, 1980 darbesi ise bu hak ve özgürlükleri tamamen ortadan kaldırmıştır. Özetle, askeri darbeyi gerçekleştiren cunta, kendi isteklerini yasalaştırmıştır. Kırkpınar (2009) ise 12 Eylül darbesinin gençliğin üzerine etkisini araştırmıştır. Çalışma bulgularına göre, 1980 darbesi, düşünmenin yok olmasına sebep olan bir müdahaledir. 1980 darbesi etkileriyle yetişen gençlik ise siyaset ile ilgilenmeyen, apolitik bir gençliktir. Askeri darbelerin, gençliğin veya genel olarak toplumun üzerine etkisinin ne olduğuna dair yapılan çalışmaların yeterli olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, çalışmaların sonuçlarının gösterdiği gibi, askeri darbelerden siyasi, ekonomik veya toplumsal olarak etkilenen bir toplumun üyelerinin askeri darbelerle yönelik olumlu veya olumsuz tutuma sahip olacağı bilinen bir durumdur. Bu oluşan tutumlar, askerin hangi konumda bulunması, sınırlarının ne olması gerektiği gibi konularda belirleyici olabilir.

Üniversiteler kamu yararı için bilgiler üreten, bu bilgileri ileten ve yayan, kişilerin, felsefi tartışma ortamında akıl sürecini, duygusal sürecin önüne alıp, olayları görerek ve tartışarak farkındalığa varmasını sağlayan ortamlardır (Ortaş, 2004, s.154). Bu sebeple, üniversitede öğrenim gören kişilerin askeri darbelerle yönelik genel tutumlarının ortaya çıkarılması, geleceğin yordanabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca Türkiye'de genç nüfusun önemli bir yer tutması ve Cumhuriyet'in en önemli mirasçıları olduğu varsayımından hareketle, gençlerin siyaseti ve siyasi gelişmeleri nasıl algıladıkları, üzerinde durulması gereken bir konudur (Narter, 2004, s. 38). En son yaşanan darbe girişiminde, tarih itibarıyla daha önce fiili bir darbe yaşamamış olması muhtemel gençlerin, demokrasiye sahip çıkmak için sokaklarda günlerce "demokrasi nöbetinde" bulunması veya sosyal medya üzerinden askeri darbeye karşı duruşu, uygulama zamanı itibarıyla bu araştırmayı daha da önemli hale getirmiştir. Çünkü askeri darbe yaşanmadan önce, gençlerin askeri darbeye yönelik ortaya çıkarılan genel tutumlarına ilişkin sonuçlar, davranış boyutunda kendini 15 Temmuz 2016 akşamında göstermiştir.

Buradan hareketle, bu çalışmanın ana amacı, gençlerin askeri darbelere yönelik genel tutumlarının ne olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Çalışmanın diğer amacı ise gençlerin genel tutumları ile okudukları bölüm, cinsiyet, siyasi tanımı, darbe bilgisi gibi değişkenler ile aralarında anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma metotlarından genel tarama modeline göre tasarlanmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan meydana gelen bir evrende, o evren hakkında genel bir yargıya varma amacıyla evrenin tümü veya ondan alınacak örnek bir grup ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Ay, 2007).

Evren-Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılında iki farklı devlet üniversitesinde öğrenim gören, Kamu Yönetimi (KY), Tarih (T) ve Türk Dili Edebiyatı (TDE) Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise evren üzerinden kasti örnekleme yöntemiyle belirlenmiş, Kamu Yönetimi (60), Tarih (66) ve Türk Dili ve Edebiyatı (71) bölümlerinin 3. ve 4. sınıf kademelerinde öğrenim gören, 127'si kadın (%64,5) ve 70'i erkek (%35,5) olmak üzere toplam 197 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen Askeri Darbelere Yönelik Algı, Bilgi ve Tutum Ölçeği (ADAPTÖ) kullanılmıştır. 'Askeri darbelere yönelik genel tutumlar' kısmında 23 soru olmak üzere ölçme aracı toplam üç kısımdan ve 82 sorudan oluşmaktadır. Ölçme aracı 5'li likert tipinde (5-Tamamen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 3-Ne Katılıyorum, Ne Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 1-Hiç Katılmıyorum) hazırlanmıştır. Son bölümde ise çeşitli değişkenlerle örneklemin kişisel özellikleri hakkında bilgi toplanmaya çalışılmıştır.

Toplam 197 kişi üzerinde uygulanan ölçek verileri analizinde betimsel ve nicel yöntemler kullanılmıştır. Anketin genelinde betimsel yöntemlerden frekans (f), aritmetik ortalama ($\bar{X}$), yüzde (%) hesaplamalarından yararlanılmıştır. Doğru analiz yöntemi belirlemek amacıyla verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiş ve her bir faktöre Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p < .05$). Bu sebeple en uygun analiz yöntemi Pearson kay-kare (ki-kare) testi seçilmiştir. Veriler arasında anlamlı farklılık olup olmadığında ise $p < .05$ şartı kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu kısımda, askeri darbelere yönelik üniversite öğrencilerinin genel tutumlarının betimsel analiz sonuçları ile çeşitli değişkenler açısından üniversite öğrencilerinin genel tutumlarında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik Ki-kare testinin sonuçları yer almaktadır.

➤ Kişisel bilgilere yönelik bulgular

Cinsiyete ilişkin bulgulara bakıldığında, katılımcıların 127'si kadın (%64,5) ve 70'i erkektir (%35,5). Okudukları bölüm açısından, 60 öğrenci Kamu Yönetimi, 66 öğrenci Tarih, 71 öğrenci ise Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğrenim görmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, katılımcılar siyasi olarak kendini sırasıyla milliyetçi (n=55), muhafazakâr (n=36), sosyal demokrat (n=33), liberal (n=18), ulusalcı (n=14), İslamcı (n=12), diğer siyasi görüşler (n=8) ve komünist (n=1) şeklinde tanımlamışlardır. Bu soruya 20 öğrenci cevap

vermemiştir. Darbe bilgilerine ilişkin bulgulara bakıldığında, 54 öğrencinin darbe bilgisini “yeterli” gördüğü, 100 öğrencinin “orta düzeyde” gördüğü, 39 öğrencinin ise “yetersiz” gördüğü ortaya çıkmıştır. Bu soruya 4 öğrenci cevap vermemiştir.

Ayrıca çalışmada öğrencilerin darbe bilgileri ile çeşitli değişkenler karşılaştırılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde kız öğrencilerin %60,6’sı darbe bilgilerini orta düzeyde, %19,7’si yeterli, %17,3’ü yetersiz olarak ifade ederken; erkek öğrencilerin %45,7’si yeterli, %43,3’ü orta düzeyde, %8,6’sı yetersiz olarak belirtmiştir. Siyasi tanımlama açısından ise darbe bilgilerini yeterli görenlerin çoğunluğu kendini ‘Komünist (%100,0)’ ve ‘Muhafazakâr (%47,2)’ olarak tanımlarken, darbe bilgilerini orta düzeyde görenler ise kendini İslamcı (%58,3), Liberal (%66,7), Milliyetçi (%61,8), Sosyal Demokrat (%60,6), Ulusalçı (%64,3) olarak tanımlamışlardır.

➤ Askeri darbelere yönelik genel tutuma ilişkin bulgular

Üniversite öğrencilerinin askeri darbelere yönelik genel tutumlarının frekans, yüzde ve ortalama bilgileri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Askeri Darbelere Yönelik Genel Tutumlara İlişkin Sayısal Veriler

Askeri Darbelere Yönelik Genel Tutum İfadeleri	Hiç Katılmıyorum (1)		Katılmıyorum (2)		Ne Katılıyorum, Ne Katılmıyorum (3)		Katılıyorum (4)		Tamamen Katılıyorum (5)		Ortalama
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	$\bar{X}$
1. Askeri darbe yapılmasındansa en kötü hükümeti tercih ederim.	22	11,2	39	19,8	51	25,9	34	17,3	45	22,8	3.21
2. Ordu, siyasi iktidara gerektiğinde müdahale etmelidir.	76	38,6	38	19,3	28	14,2	34	17,3	14	7,1	2.33
3. Darbe tartışmalarına katılmak beni korkutur.	43	21,8	45	22,8	52	26,4	34	17,3	17	8,6	2.67
4. Darbe gibi politik konular özgürce tartışılmamaktadır.	13	6,6	19	9,6	31	15,7	78	39,6	50	25,4	3.70
5. Siyasi iktidardaki aksaklıklar demokratik yöntemlerle çözümlenmelidir.	4	2,0	7	3,6	20	10,2	63	32,0	94	47,7	4.26
6. Ordunun siyasete karışması beni ilgilendirmiyor.	94	47,7	54	27,4	24	12,2	11	5,6	3	1,5	1.79
7. Sivil yönetimlerin diktatörce uygulamalarıyla yaşamaktansa askeri yönetimi tercih ederim.	71	36,0	31	15,7	45	22,8	28	14,2	13	6,6	2.37
8. Rejimin tehlikeye girmesinden sıkı yönetimle yaşamayı tercih ederim.	67	34,0	41	20,8	45	22,8	20	10,2	15	7,6	2.34
9. Şiddetli kargaşa ortamlarında bile, askeri darbeler, son çare olmalıdır.	28	14,2	17	8,6	31	15,7	60	30,5	50	25,4	3.47
10. Darbe gibi politik konularla ilgilenmiyorum.	72	36,5	55	27,9	33	16,8	17	8,6	11	5,6	2.15
11. Askeri darbeler bu ülkeye bağlılığımı zedeler.	20	10,2	25	12,7	36	18,3	53	26,9	51	25,9	3.49

12. İster askeri ister sivil olsun, darbeleri demokrasi düşmanlığı olarak görüyorum.	7	3,6	25	12,7	36	18,3	47	23,9	72	36,5	3.81
13. Askeri darbeler, yürütme gücü üzerinde baskı yaratır.	1	0,5	9	4,6	27	13,7	84	42,6	65	33,0	4.09
14. Askeri darbeler, demokrasinin tam anlamıyla yerleşmediği ülkelerde daha fazla görülür.	3	1,5	8	4,1	18	9,1	77	39,1	79	40,1	4.19
15. Askeri darbeler, milletin devlet için var olduğunu savunan ilkeleri içerir.	43	21,8	32	16,2	53	26,9	33	16,8	23	11,7	2.79
16. Ordunun, Anayasadan kaynaklanan müdahale hakkı olmalıdır.	70	35,5	45	22,8	37	18,8	23	11,7	7	3,6	2.19
17. Bir ülkede siyasi iktidara fazla yetki verilirse diktatörlük kaçınılmazdır.	21	10,7	19	9,6	45	22,8	56	28,4	42	21,3	3.43
18. Siyasi partiler, halkın fikirlerini hiçe sayıyorsa halkı koruma görevi askerindir.	47	23,9	37	18,8	39	19,8	45	22,8	18	9,1	2.73
19. Askeri darbe yaşamaktansa dinin siyasete karışmasını tercih ederim.	52	26,4	33	16,8	58	29,4	25	12,7	17	8,6	2.58
20. Askeri darbeler, az gelişmiş ülkelerin sorunudur.	13	6,6	23	11,7	36	18,3	68	34,5	47	23,9	3.60
21. Toplumun genel sosyo-kültürel seviyesi arttıkça darbe ihtimalleri azalır.	4	2,0	10	5,1	28	14,2	75	38,1	69	35,0	4.05
22. Ordu, siyasete müdahale ettiğinde dış ülkeler tarafsız olmalıdır.	12	6,1	14	7,1	45	22,8	60	30,5	57	28,9	3.72
23. Askeri darbe olduğu zaman bu ülkeyi terk etmek isterim.	40	20,3	39	19,8	52	26,4	30	15,2	26	13,2	2.80

Tabloyu incelediğimizde öğrencilerin, askeri darbelerle yönelik genel tutumlarını içeren maddelerde ortalamaların birbirinden uzak olmadıkları görülmektedir. Bulgular açısından madde ortalama değerleri birbirine yakın olmakla beraber, 1-2 puan aralığında ve 4-5 puan aralığında olan maddelerde öğrencilerin daha net olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler, ‘Siyasi iktidardaki aksaklıklar demokratik yöntemlerle çözümlenmelidir ($\bar{X} = 4,26$)’, ‘Askeri darbeler, yürütme gücü üzerinde baskı yaratır ($\bar{X} = 4,09$)’, ‘Askeri darbeler, demokrasinin tam anlamıyla yerleşmediği ülkelerde daha fazla görülür ($\bar{X} = 4,19$)’, ‘Toplumun genel sosyo-kültürel seviyesi arttıkça darbe ihtimalleri azalır ($\bar{X} = 4,05$)’ ifadelerine daha güçlü katılım gösterirken, ‘Ordunun siyasete karışması beni ilgilendirmiyor ($\bar{X} = 1,79$)’ ifadesine ise net olarak katılmamaktadırlar. Bu maddelere bakıldığında gençlerin, demokrasiye inandıkları ancak Türkiye’de demokrasi kültürünün tam olarak yerleşmediğini düşündükleri görülmektedir. Ayrıca, bu bulgulara göre gençlerin yurttaşlıkla ilgili konularda ülkenin siyasi gelişmelerini dikkate aldıkları söylenebilir.

Diğer maddelere bakıldığında ise ortalamaların birbirinden çok uzak olmadıkları görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin toplamı düşünüldüğünde, sayısal olarak kararsızlığa yakın ortalamaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu maddelere ‘askeri darbe yapılmasındansa en kötü hükümeti tercih ederim ($\bar{X} = 3,21$)’, ‘siyasi partiler, halkın fikirlerini hiçe sayıyorsa halkı koruma görevi askerindir ($\bar{X} = 2,73$)’, ‘askeri darbe yaşamaktansa dinin siyasete karışmasını tercih ederim ($\bar{X} = 1,79$)’ ifadelerine daha güçlü katılım gösterirken, ‘Ordunun siyasete karışması beni ilgilendirmiyor ($\bar{X} = 1,79$)’ ifadesine ise net olarak katılmamaktadırlar. Bu maddelere bakıldığında gençlerin, demokrasiye inandıkları ancak Türkiye’de demokrasi kültürünün tam olarak yerleşmediğini düşündükleri görülmektedir. Ayrıca, bu bulgulara göre gençlerin yurttaşlıkla ilgili konularda ülkenin siyasi gelişmelerini dikkate aldıkları söylenebilir.

$\bar{X} = 2.58$ ' ve 'askeri darbe olduğu zaman bu ülkeyi terk etmek isterim($\bar{X} = 2.80$)' gibi ifadeler örnek olarak gösterilebilir.

➤ **Çeşitli değişkenler açısından askeri darbelere yönelik genel tutum arasında anlamlı farklılık bulguları**

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri, okudukları bölüm, siyasi tanımlamaları, darbe bilgileri gibi değişkenleri ile askeri darbelere yönelik genel tutumları arasında anlamlı fark olup olmadığına dair yapılan Ki-kare testi bulguları, bu kısımda yer almaktadır.

Analiz sonucunda, üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri açısından 'ordu, siyasi iktidara gerektiğinde müdahale etmelidir' [$K(\bar{X} = 2.51)$, $E(\bar{X} = 1.99)$]; 'sivil yönetimlerin diktatörce uygulamalarıyla yaşamaktansa askeri yönetimi tercih ederim' [$K(\bar{X} = 2.62)$, $E(\bar{X} = 1.89)$]; 'rejimin tehlikeye girmesinden sıkıyönetimle yaşamayı tercih ederim' [$K(\bar{X} = 2.50)$, $E(\bar{X} = 2.03)$]; 'ordunun, anayasadan kaynaklanan müdahale hakkı olmalıdır' [$K(\bar{X} = 2.35)$, $E(\bar{X} = 1.87)$] maddelerinde cinsiyeti kadın olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Aynı değişken açısından 'askeri darbeler, demokrasinin tam anlamıyla yerleşmediği ülkelerde daha fazla görülür' [$K(\bar{X} = 4.06)$, $E(\bar{X} = 4.45)$]; 'askeri darbeler, milletin devlet için var olduğunu savunan ilkeleri içerir' [$K(\bar{X} = 2.74)$, $E(\bar{X} = 2.88)$]; 'askeri darbe yaşamaktansa dinin siyasete karışmasını tercih ederim' [$K(\bar{X} = 2.49)$, $E(\bar{X} = 2.75)$]; 'askeri darbeler, az gelişmiş ülkelerin sorunudur' [$K(\bar{X} = 3.46)$, $E(\bar{X} = 3.89)$]; 'toplumun genel sosyo-kültürel seviyesi arttıkça darbe ihtimalleri azalır' [$K(\bar{X} = 3.90)$, $E(\bar{X} = 4.33)$] maddelerinde ise cinsiyeti erkek olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Maddelere genel olarak bakıldığında, erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre askeri darbelere yönelik daha fazla olumsuz tutuma sahiptirler.

Üniversite öğrencilerinin okudukları bölüm ile 'askeri darbe yapılmasındansa en kötü hükümeti tercih ederim' [$KY(\bar{X} = 3.58)$, $T(\bar{X} = 3.19)$, $TDE(\bar{X} = 2.93)$], 'askeri darbe yaşamaktansa dinin siyasete karışmasını tercih ederim' [$KY(\bar{X} = 2.84)$, $T(\bar{X} = 2.37)$, $TDE(\bar{X} = 2.55)$], 'askeri darbe olduğu zaman bu ülkeyi terk etmek isterim' [$KY(\bar{X} = 3.28)$, $T(\bar{X} = 2.68)$, $TDE(\bar{X} = 2.51)$] maddelerinde Kamu Yönetimi bölümünü okuyan öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur.

'Ordu, siyasi iktidara gerektiğinde müdahale etmelidir' [$KY(\bar{X} = 1.85)$, $T(\bar{X} = 2.42)$, $TDE(\bar{X} = 2.66)$], 'darbe gibi politik konularla ilgilenmiyorum' [$KY(\bar{X} = 1.84)$, $T(\bar{X} = 2.11)$, $TDE(\bar{X} = 2.44)$], 'ordunun, anayasadan kaynaklanan müdahale hakkı olmalıdır' [$KY(\bar{X} = 1.79)$, $T(\bar{X} = 2.20)$, $TDE(\bar{X} = 2.52)$], 'siyasi partiler, halkın fikirlerini hiçe sayıyorsa halkı koruma görevi askerindir' [$KY(\bar{X} = 2.20)$, $T(\bar{X} = 2.92)$, $TDE(\bar{X} = 3.00)$] maddelerinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü okuyan öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur.

'Askeri darbeler, az gelişmiş ülkelerin sorunudur' [$KY(\bar{X} = 3.63)$, $T(\bar{X} = 3.71)$, $TDE(\bar{X} = 3.49)$], 'rejimin tehlikeye girmesinden sıkıyönetimle yaşamayı tercih ederim' [$KY(\bar{X} = 1.84)$, $T(\bar{X} = 2.56)$, $TDE(\bar{X} = 2.54)$] maddelerinde Tarih bölümünü okuyan öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur ($p < .05$).

Okunulan bölüm ile genel tutumlar arasında anlamlı farklılık çıkan maddelere bakıldığında, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okuyan öğrencilerin, Tarih ve Kamu Yönetimi bölümlerinde okuyan öğrencilere göre askeri darbelere yönelik tutumunun daha ılımlı olduğu söylenebilir. Ancak,

Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerinin, politik konularla ilgilenmeme konusunda da diğer bölümlere göre daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu da dikkat çekicidir. Askeri darbelere karşı bu daha kararsız ve ılımlı tutumun, konuya karşı ilgili olunmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin kendileri için seçtikleri siyasi tanım ile ‘ordu, siyasi iktidara gerektiğinde müdahale etmelidir ($p=038$)’, ‘siyasi iktidardaki aksaklıklar demokratik yöntemlerle çözümlenmelidir ($p=037$)’, ‘bir ülkede siyasi iktidara fazla yetki verilirse diktatörlük kaçınılmazdır ($p=041$)’, ‘siyasi partiler, halkın fikirlerini hiçe sayıyorsa halkı koruma görevi askerindir ($p=017$)’ maddeleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Diğer maddelerde ise anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p<.05$).

Analiz sonucunda üniversite öğrencilerinin darbe bilgileri ile ‘askeri darbe yapılmasındansa en kötü hükümeti tercih ederim ($p=.0003$)’, ‘darbe gibi politik konular özgürce tartışılmamaktadır ($p=.019$)’, ‘ordunun siyasete karışması beni ilgilendirmiyor ($p=.0003$)’, ‘sivil yönetimlerin diktatörce uygulamalarıyla yaşamaktansa askeri yönetimi tercih ederim ($p=.005$)’, ‘şiddetli kargaşa ortamlarında bile, askeri darbeler, son çare olmalıdır ($p=.015$)’, ‘darbe gibi politik konularla ilgilenmiyorum ($p=.0001$)’, ‘askeri darbeler bu ülkeye bağlılığımı zedeler ($p=.0003$)’, ‘ister askeri ister sivil olsun, darbeleri demokrasi düşmanlığı olarak görüyorum ($p=.001$)’, ‘askeri darbeler, yürütme gücü üzerinde baskı yaratır ($p=.001$)’, ‘askeri darbeler, demokrasinin tam anlamıyla yerleşmediği ülkelerde daha fazla görülür ($p=.001$)’, ‘askeri darbeler, milletin devlet için var olduğunu savunan ilkeleri içerir ($p=.001$)’, ‘ordunun, anayasadan kaynaklanan müdahale hakkı olmalıdır ($p=.001$)’, ‘bir ülkede siyasi iktidara fazla yetki verilirse diktatörlük kaçınılmazdır ($p=.001$)’, ‘siyasi partiler, halkın fikirlerini hiçe sayıyorsa halkı koruma görevi askerindir ($p=.001$)’, ‘askeri darbeler, az gelişmiş ülkelerin sorunudur ($p=.001$)’, ‘toplumun genel sosyo-kültürel seviyesi arttıkça darbe ihtimalleri azalır ($p=.001$)’, ‘ordu, siyasete müdahale ettiğinde dış ülkeler tarafsız olmalıdır ($p=.011$)’ maddeleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Diğer maddelerde ise anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p<.05$).

Sonuç ve Tartışma

Gençlerin askeri darbelere yönelik genel tutumlarının ortaya çıkarılması amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçları, yakın zamanda yaşanan askeri darbe girişimine genci yaşlısı herkesin destek vermemesini, yaşananlar karşısında suskun kalmamasını ve hatta sokaklara çıkarak karşı koymasını açıklar niteliktedir. Çalışma verileri, darbe girişiminden dört sene önce toplanmıştır ve sonuçlar, üniversite gençliğinin askeri darbelere karşı olumsuz tutum sergilediği bilimsel olarak ortaya koymuştur. Üniversite gençliğinin darbelere bakış açısı önemlidir. Çünkü üniversite gençliği, daha önceki yıllarda (1960, 1971, 1980) yapılan askeri müdahalelerde, darbeye davetkâr bir pozisyon çizmiştir. Üniversite gençliğinin üniversite binalarını işgal etmeleri, meydanlarda yapılan protesto eylemleri veya öğrenci yurtlarının baskını vb. gibi olaylar, askeri darbe yapmayı planlayan grup için uygun bir zemin oluşturmuştur (Sözer, 2010). Ancak yapılan bu çalışmanın ortaya koyduğu gibi, artık üniversite gençliği askeri darbeleri değil, demokratik yol ile seçilen sivil idareyi tercih etmektedirler.

“Askeri darbe yapılmasındansa en kötü hükümeti tercih ederim ($\bar{X}=3.21$)”, “Siyasi iktidardaki aksaklıklar demokratik yöntemlerle çözümlenmelidir ($\bar{X}=4.26$)” gibi maddelere gençler, büyük oranda katılım göstermişlerdir. Maddelerin içeriği, gençlerin demokrasiye inandığını ve her ne olursa olsun tercihlerinin demokrasiden yana olacağını gösterir niteliktedir. Narter’in (2004) özellikle vurguladığı nokta olan gençlerin siyaseti ve siyasi gelişmeleri nasıl algıladıkları konusu, yapılan çalışmada cevabını bulmaktadır. “Ordunun siyasete karışması beni ilgilendirmiyor ($\bar{X}=1.79$)” maddesi ile “Darbe gibi politik konularla ilgilenmiyorum ($\bar{X}=2.15$)” maddesi gençlerin

çok yüksek oranda katılmadıkları maddelerdir. Bir başka ifadeyle, gençlerin büyük bir çoğunluğu siyasi gelişmelerle ilgili olduklarını belirtmişlerdir. Bu çıkan sonuç, aynı zamanda gençlerin 1980 darbesinden sonra apolitikleştiği yönünde sonuçlar ortaya koyan çalışmanın (Kırkpınar, 2009) aksine bir durum sergilemektedir. Gençler, her ne kadar darbe gibi politik konuların özgürce tartışılmadığını ($\bar{X} = 3.70$) düşünseler bile, siyaset ile ilgili olduklarını ortaya koymuşlardır.

Gençlerin katılmadığı diğer ifadeler ise “Ordunun, Anayasadan kaynaklanan müdahale hakkı olmalıdır ($\bar{X} = 2.19$)” maddesi ile “Ordu, siyasi iktidara gerektiğinde müdahale etmelidir ($\bar{X} = 2.33$)” maddesidir. Bu maddeler ile gençlik, ordunun görevi ile ilgili Huntington’un (2006) belirttiği çerçeveyi tercih ettiğini göstermektedir. Üniversite gençliği, ordunun siyasi iktidara müdahalesini kabul etmemektedirler. Bu görüş, uygulamasını 15 Temmuz 2016 akşamında gerçekleştirmiştir. Bu noktadaki en önemli sonuç, Cizre’nin (2004) eserinde belirtildiği şekliyle, ordunun iktidara müdahale yeteneğinin şimdiye kadar hiçbir siyasal grup tarafından bertaraf edilemediği düşüncesinin, son darbe girişiminin bertaraf edilmesi ile çürütülmüş olmasıdır.

Askeri darbelerin demokrasi ile ilişkisi üzerine eğilimlere bakıldığında, üniversite gençliği askeri darbelerin yürütme gücü üzerinde baskı yarattığını ($\bar{X} = 4.09$), askeri darbelerin demokrasinin tam anlamıyla yerleşmediği ülkelerde daha fazla görüldüğünü ($\bar{X} = 4.19$), toplumun genel sosyo-kültürel seviyesi arttıkça darbe ihtimallerinin azaldığını ($\bar{X} = 4.05$) düşünmektedirler. Ülkemizde yaşanan son darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması, demokrasinin toplum tarafından içselleştirildiğinin ve toplumun sosyo-kültürel seviyesinin arttığının göstergesidir.

Askeri darbelere yönelik erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha fazla olumsuz tutuma sahip oldukları söylenebilir. Bu duruma, darbeler sonrasında yaşanan olumsuzlukların erkek öğrenciler üzerinde daha etkili olmasının sebep olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, toplum yapısı itibarıyla daha çok süre dışarıda vakit geçiren erkeklerdir. Sokakta yaşanan kavgalar, silahlı çatışmalar gibi olaylara maruz kalma oranlarının erkeklerde daha yüksek olması, askeri darbe gibi toplumu derinden sarsan müdahalelere erkeklerin daha fazla duyarlı olmasını sağlamış olabilir. Bir başka deyişle, askerlerin sert yüzüyle karşılaşma ihtimali erkeklerde daha yüksektir. Bir diğer göz önünde bulundurulması gereken nokta ise erkeklerin ülkemizde zorunlu askerlik yapıyor olmalarıdır. Askeri hiyerarşiyi bizzat yaşayan veya yaşayan kişilerden duyan bireylerin, demokrasinin getirdiği eşitliği tercih etmesi yadsınacak bir durum değildir. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre darbe bilgilerini daha yeterli görmeleri de bu farklılığı açıklayabilir.

Öğrenim görülen bölümler açısından bakıldığında, Kamu Yönetimi Bölümü öğrencilerinin, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Tarih Bölümü öğrencilerine göre askeri darbelere yönelik olumsuz tutumunun daha fazla olduğu söylenebilir. Kamu Yönetimi Bölümü, diğer bölümlere göre siyasi gelişmelerin daha yakın takip edildiği bir bölümdür. Yetiştirdiği insan gücü itibarıyla, toplumda kamuda görev alacak kişilerin askeri darbelere karşı olumsuz bir tutuma sahip olması beklenen ve istenen bir durumdur.

Öğrencilerin siyasi tanımlamalarına göre, askeri darbelere yönelik tutumlarında dört madde dışında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Bu durum aynı zamanda, genel tutumların eğilimi dikkate alındığında, hangi görüşten olursa olsun üniversite gençliğinin askeri darbelere yönelik olumsuz tutumunun farklılaşmadığını da göstermektedir. Askeri darbeler hakkındaki bilgi düzeylerinde ise birçok maddede anlamlı farklılığa rastlanmıştır. 17 maddede oluşan bu farklılık, aydınlatılması gereken bir başka konuya işaret etmektedir. Üniversite gençliğinin büyük çoğunluğu askeri darbeler konusunda orta düzeyde bilgiye sahip olduğunu düşünmektedirler. Azımsanmayacak bir çoğunlukta (n=39) darbe bilgilerini yetersiz görmektedirler. Bu nokta, özellikle son darbe girişimiyle birlikte gençlere askeri darbelerin nedenlerinin ve sonuçlarının yeterli düzeyde

öğretilmediğini ve öğretilmesi gerektiğini de ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte, yeterli bilgiye sahip olmalar bile 15 Temmuz ve sonraki zamanlarda gençlerin demokrasiye sahip çıkması, sevindirici bir görüntüdür.

Askeri darbelere yönelik genel tutumların ortaya çıkarmanın hedeflendiği bu çalışmanın verileri 2011-2012 yılında toplanmıştır. Bulguların elde edildiği yıl itibariyle geçmiş yıllara ait tutumların ortaya çıkarıldığı düşünülse bile, bu araştırma bugün demokrasiye sahip çıkan bir toplum olduğumuzun bilimsel kanıtı niteliğindedir. 15 Temmuz 2016 gecesi yaşananlar, demokrasiye inanan bir gençliğin günümüze yansıyan biçimidir. Ülkemizde ordunun siyasi otoritenin kararları doğrultusunda savunma gücü olarak var olması önemlidir. Ancak siyaset, sivil iradenin hakimiyetinde olmalıdır.

Üniversite gençliğinin tutumlarının niceliksel olarak ortaya çıkarıldığı bu araştırma, daha geniş kitlelere yeniden uygulanabilir. Örnekleminin aksine, bizzat darbe girişimini yaşayan, girişime karşı durup demokrasinin yanında yer alan ya da demokrasi için bedenlerini siper edenleri televizyonlardan, sosyal medyadan izleyen çocuklar ve gençlerin algıları ile oluşan tutumları araştırmaya değerdir. Bu çalışmanın, askeri darbeler üzerine çalışma yapan diğer araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aköz, M. (2010). *Sosyal değişme bağlamında askeri ihtilallerin toplumsal sebep ve sonuçlarının değerlendirilmesi 'Türkiye 1960 ve 1980 askeri ihtilalleri örneği'*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Alkan, A. T. (2001). *II. Meşrutiyet devrinde ordu ve siyaset*. İstanbul: Ufuk Yayınları.
- Alkan, H. (2016). 15 Temmuz'u anlamak: Parametreler ve Sonuçlar. *Bilig*, 79, 253-272.
- Arcayürek, C. (1985). *Demirel Dönemi/12 Mart darbesi (1965-1971)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ataman, M. ve G. Shkurtı. (2016). Batının Darbe Sicili ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Tepkisi. *Adam Akademi*, 6(2), 51-73.
- Ay, Alparslan (2007). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. www2.aku.edu.tr/~gocak/Arastirmayontem/sosyal2007/Alpaslanmodeller.pdf adresinden 20 Şubat 2011 tarihinde alınmıştır.
- Aydemir, Ş. S. (1993). *İhtilalin mantığı ve 27 Mayıs İhtilali* (5. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelebi, O. (2015). Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Doğumu: 1946 Seçimleri, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(1), 251-272, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7912>, Ankara-Turkey.
- Cizre, Ü. (2004). *Egemen ideoloji ve TSK, kavramsal ve ilişkisel bir analiz "bir zümre bir parti Türkiye'de ordu"*. (Der. A. İnsel ve A. Bayramoğlu), İstanbul: Birikim Yayınları.
- Erdoğan, M. (1990). Silahlı kuvvetlerin Türk anayasa düzeni içindeki yeri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 45 (1). ISSN: 13091034
- Huntington, S. P. (2006). *Asker ve devlet*. (Çev. K. U. Kızılaslan) (2. baskı). İstanbul: Salyangoz Yayınları.

- Kırkpınar, D. (2009). *12 Eylül askeri darbesinin gençliğin üzerindeki etkileri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Koçak, H. (2016). Türkiye’de Son Altmış Yılda Yaşanan Darbelerin Sosyolojik Analizi. *Ayrıntı Dergisi*, 4(45), 53-59.
- Narter, M. (2004). *Cumhuriyet algısı ‘Siyasetin gençlerin kimliğindeki yeri’*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ortaş, İ. (2004). *Üniversite Özerkliği Nedir?* <http://www.turk.internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=9761> adresinden alınmıştır.
- Önal, T. (2015). Askeri Vesayet Sisteminin İlk Halkası: 27 Mayıs Süreci ve Sonrası, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(1), 511-534, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7683>, Ankara-Turkey.
- Polat, A. (2009). *1980 sonrası Türkiye solu: SHP örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sakallı, A. (2010). *Cumhuriyet döneminde askeri müdahaleler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Salkın, M. E. (2010). *Türkiye’nin 1983-2007 tarihleri arası sivil-asker ilişkileri: Klasik darbeden e-muhtıraya*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Sözer, E. (2010). Askeri darbeler ve toplumsal etkileri: 1960, 1971 ve 1980 darbeleri. *Atılım Üniversitesi Kütüphanesi e-Bülteni*, 18, (ISSN: 1306-3472), Ankara.
- Tıgılı, K. B. (2005). *Doğan Avcıoğlu ve Devrim Gazetesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türk Dil Kurumu –TDK- (t.y.). “*Darbe nedir?*” <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden alınmıştır.
- Yılmaz, H. (2006). *Tarih boyunca ihtilaller ve darbeler*. İstanbul: Timaş Yayınları.